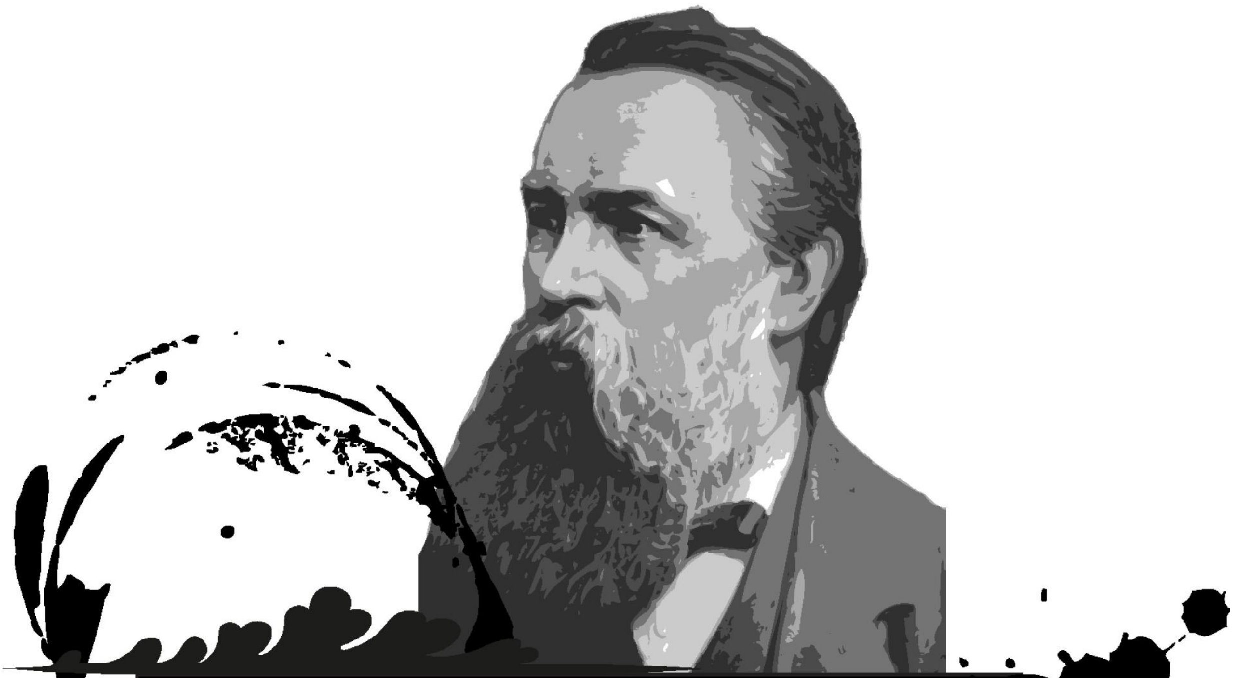

پرەنسیپەکانی کۆمۆنیزم

ئەنگڵس
وەرگێڕانی: نزار عەبدوڵلا

پرسیاری یەکەم: کۆمۆنیزم چییە؟

وەڵام: کۆمۆنیزم زانستی هەلومەرجی ڕزگاری پرۆلیتارییە.

پرسیاری دووەم: پرۆلیتاریا چییە؟

وەڵام: پرۆلیتاریا ئەو چینەیە لە چینەکانی کۆمەڵ کە ژیانی تەنها لەڕێگەی فرۆشتنی کاری خۆیەوە دابیندەکات، نەک لە قازانجی سەرمایەیەکەوە(2). ئەم چینە خۆشی و ناخۆشییەکانی ژیان و مردنی هەموو بوونی خۆی و تاکەکانی بە داواکاری کارەوە بەستراوەتەوە، ئەمەش بەو مانایەیە، کە بەقەیرانە یەک لەدوای یەک و ناو بەناوەکانی بازاڕ و بووژانەوەی و بە هەڵبەز و دابەزە لەچاو نەهاتووەکانییەوە گرێدراوە.

پرۆلیتاریا، یان بڵێین چینی کرێکار، لەیەک وشەدا چینی ڕەنجدەر و زەحمەتکێشە لەسەدەی نۆزدەیەمدا.

پرسیاری سێیەم: کەواتە پرۆلیتارەکان هەمیشە بوونیان هەبووە؟

وەڵام: نەخێر، هەمیشە هەژاران و زەحکمەتکێشان هەبوون، زۆربەی چینە زەحمەتکێشەکان بەگشتی هەژار بوون، بەڵام پرۆلیتارەکان واتە ئەو هەژار و کرێکارانەی، کە لەو هەلومەرجەدا دەژین کە پێشتر باسمان کرد، هەمیشە بوونیان نەبووە، هەروەکو چۆن ململانێی ئازاد و هەوسار پچڕاو هەمیشە لەئارادا نەبووە.

پرسیاری چوارەم: پرۆلیتاریا چۆن پەیدا بوو؟

وەڵام: پرۆلیتاریا لەئاکامی شۆڕشی پیشەسازی پەیدا بوو. ئەو شۆڕشەی کە لەنیوەی دووەمی سەدەی ڕابردوودا لە ئینگلتەرا ڕوویدا، دوای ئەوەش لە هەموو وڵاتانی پێشکەوتووی تری دنیادا دووبارە بووەوە. ئەم شۆڕشە پیشەسازییە بەهۆی داهێنانی ئامێری هەڵم و ئامێرە میکانیکییە هەمەجۆرەکانی تری ڕستن و چنین و زنجیرەیەک ئامێری میکانیکی ترەوە سەریهەڵدا. ئەم ئامێرانە کە نرخەکانیان زۆر گران بوو و تەنها سەرمایەدارە گەورەکان دەیانتوانی ببن بە خاوەنی، گشت شێوەی بەرهەمهێنانی پێشووی سەرەوژێر کرد. پیشەگەرەکانی پێشوو بەخێرایی تێکشکان، چونکە ئەو ئامێرانە کاڵایەکی باشتر و هەرزانتریان بەرهەمدەهێنا لەو کاڵایانەی کە ئەوان بە ئامێرە دواکەوتووە کۆنەکانی ڕستن و چنین بەرهەمیان دەهێنا.

ئەم ئامێرە داهێنراوانە هەمووی خستنە ژێر ڕکێفی سەرمایەدارە گەورەکان، مڵکایەتیی پیشەیی و بچووکی (ئامێرەکانی کارو هۆیەکانی ڕستن و چنین و...) بێبایەخ و بێبەهاکرد بە جۆرێک کە ئیتر سەرمایەداران بوون بە خاوەنی هەموو شتێک و کرێکارانیش هەموو شتێکیان لەدەستدا. سەرەتا سیستەمی فابریکی لە پیشەسازیی جلوبەرگدا بەکارهات، دواتر بەخێرایی هەر لەگەڵ بەکارهێنانی ئامێردا، گشت بەشەکانی تری پیشەسازی بەتایبەتی چاپ و گڵکاری و مسگەری، گرتەوە. کار تا دەهات زیاتر بەسەر تاک تاکی کرێکاراندا دابەشدەکرا، بەشێوەیەک کە ئەو کرێکارەی لە ڕابردوودا هەر خۆی

مارکس

پارچەیەکی تەواوی دروستدەکرد، ئێستا ئیتر دەبوو تەنها تەواوکردنی بەشێکی بچووک لەو پارچەیەی لە ئەستۆ بێت. ئەم کار دابەشکردنە هەم بەرهەمەکانی بە خێراییەکی زیاترەوە بەرهەمدەهێنا و هەم نرخەکانی هەرزانتر دەکرد. بەم شێوەیە چالاکیی کرێکار تا ئاستی جوڵانەوەیەکی میکانیکی زۆر سادە بەرتەسک بووەوە و پێویست بوو هەمیشە دووبارە بکرێتەوە، جوڵانەوەیەک کە ئامێرەکان دەیانتوانی بیکەن و بگرە باشتر دەیانتوانی ئەنجامی بدەن. هەر لەبەرئەوە هەموو بەشەکانی پیشەسازی یەک لەدوای یەک چوونە ژێر رکێفی هێزی هەڵمی و ئامێرەکانی و پیشەسازی گەورەوە (فابریکی)، هەروەکو چۆن لە رستن و چنیندا روویدا، بەڵام ئەمە هاوکات بەتەواوی ئەو پیشەسازییەی خستە ژێر کۆنترۆڵی سەرمایەدارە گەورەکانەوە و هیچ سەربەخۆییەکی بۆ کرێکاران ئەگەر پاشماوەیەکی مابووبێ، نەهێشتەوە. پیشەسازیی پیشەگەری، هەروەها مانیفاکتۆرەش زیاتر و زیاتر چووە ژێر رکێفی پیشەسازیی گەورەوە و سەرمایەدارە گەورەکان لەم مەیدانەشدا، لە رێگەی دامەزراندنی کارگە گەورەکانەوە کە خەرجییەکی کەمتری دەویست و دەرفەتی بۆ کار دابەشکردن دەڕەخساند، هەرچی زیاتر و هەنگاو وەستا بچووکەکانیان لەمەیدان دەکردن. ئەمە ئەمەمان بۆ رۆشندەکاتەوە، کە بۆچی نزیک بە هەموو لقەکانی کار لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا چووە ژێر رکێفی پیشەسازیی گەورەوە. بۆچی پیشەسازیی گەورە بەرهەمهێنانی پیشەیی و بەرهەمهێنانی مانیفاکتۆرەی لە هەموو لقەکانی کارکردندا خستەلاوە و هەر ئەمە بووە هۆی ماڵوێرانیی چینی ماماوەندی پێشوو، بەتایبەتی خاوەن وەرشە بچووکەکان و پێکهاتنی دوو چینی نوێ، کە وردە وردە هەموو چینەکانی تری قووتدا و هەڵی لووشی، ئەو دوو چینەش ئەمانەن:

1 - چینی سەرمایەدارە گەورەکان لە هەموو وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، کە کۆنترۆڵی خاوەندارێتیی هۆیەکانی ژیان و گشت کەرەسە سەرەتاییەکان و ئامرازە پێویستەکان (ئامێرەکان و کارخانەکان) بۆ بەرهەمهێنانی هۆیەکانی ژیان کردووە. ئەمە چینی بۆرژواکان یان چینی بۆرژوازییە.

2- چینە نەدارەکان کە خاوەنی هیچ شتێک نین و ناچارن بۆ دابینکردنی هۆیەکانی ژیان و مانەوەیان کاری خۆیان بە بۆرژوازی بفرۆشن. ئەمە چینی پرۆلێتارەکانە یان چینی پرۆلیتاریایە.

پرسیاری پێنجەم: لەچ هەلومەرجێکدا ئەم کارەی کرێکار بە بۆرژوازی دەفرۆشرێ؟

وەڵام: کار کاڵایەکە وەکو هەر کاڵایەکی تر، نرخەکەی بەپێی هەمان ئەو یاسایانەی کە نرخی کاڵاکان دیاریدەکات، دیاریدەکرێ. لەسایەی زاڵبوونی پیشەسازیی گەورەدا، یاخود ململانێی ئازاددا (کە هەمان شت دەگەیەنێ وەکو دواتر دەبینین) هەمیشە نرخی هەر

کار کاڵایەکە وەکو هەر کاڵایەکی تر، نرخەکەی بەپێی هەمان ئەو یاسایانەی کە نرخی کاڵاکان دیاریدەکات، دیاریدەکرێ

کاڵایەک یەکسانە بە خەرجی ماماوەندی بەرهەمهێنانەکەی، کەواتە نرخی کار یەکسانە بە خەرجی بەرهەمهێنانی کار، بەڵام خەرجی بەرهەمهێنانی کار بە دیاریکراوی ئەو بڕەیە لە هۆیەکانی ژیان، کە پێویستە بۆ بەردەوامبوونی کاری کرێکاران و بەرگرتن بە لەنێووچوونی چینی کرێکار. بەم پێیە، کرێکار لە بەرامبەر کارەکەیدا ئەوەندە وەردەگرێ، کە بۆ ئەنجامدانی کارەکەی پێویستی پێی هەیە. نرخی کار، یاخود کرێ بەم پێیە دەکاتە ئەو لانیکەمە پێویستەی کە مانەوەی ژیانی کرێکار، مسۆگەر دەکات، بەڵام لەبەرئەوەی هەلومەرجی بازاڕ بەباش و خراپ دەگۆڕێ، کرێی کرێکاریش یان زیاد دەکات یاخود کەم دەبێتەوە، هەروەکو چۆن خاوەن کارخانەیەک

کۆیلە تا کۆتایی ژیانی تەنها یەکجار دەفرۆشرێ، بەڵام پرۆلیتار دەبێ هەموو رۆژێك و تەنانەت هەموو سەعاتێك خۆی بفرۆشێ

بەرامبەر بە کاڵاکەی لە بازاڕدا نرخێکی کەمتر، یاخود زیاتر وەردەگرێ. هەروەکو چۆن خاوەن کارخانەیەک لە هەلومەرجی باش و خراپدا، ئەوەی لە بەرامبەر کاڵاکەیدا وەریدەگرێ لە خەرجی ماماوەندی بەرهەمهێنانەکەی نە کەمتر و نە زیاترە، بەهەمان شێوە کرێکار ناتوانێت- بە ئێکڕایی- کەمتر و زیاتر لەو لانیکەمە وەربگرێ. بەو ئەندازەیەی کە پیشەسازیی گەورە بە گوڕێکی زیاترەوە هەموو لقەکانی کار دەخاتە ژێر رکێفی خۆیەوە، ئەم یاسا ئابووریەی کرێ باشتر و توندتر دەچەسپێنێ.

پرسیاری شەشەم: بەر لەشۆڕشی پیشەسازی ئەو چینە زەخمەتکێشانەی بوونیان هەبوو کامانەبوون؟

وەڵام: چینە زەحمەتکێشەکان، بەپێی قۆناغەکانی گەشەکردنی کۆمەڵ لە هەلومەرجی جیاوازدا ژیاون. جێگە و رێگای جیاوازیشیان بەرامبەر چینە دارا و بەدەسەڵاتەکان داگیرکردووە. لە سەردەمە کۆنەکاندا زەحمەتکێشان کۆیلەی (3) چینەداراکان بوون، کە تاکو ئێستا ئەمە لە زۆربەی وڵاتانی دواکەوتوودا درێژەی هەیە، تەنانەت لە بەشی باشووری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا (4) و لە سەدەکانی ناوەڕاستدا کۆیلەی زەوی (5) (serf) ئەرستۆکراتە خاوەن زەوییەکان بوون، هەروەکو ئێستای هەنگاریا و پۆلۆنیا و رووسیا. لە سەدەکانی ناوەڕاستەوە تاکو شۆڕشی پیشەسازی جگە لەمانە، لە شارەکاندا پیشەگەر و شاگرد هەبوو کەلە خزمەتی وەستا کاری وردەبۆرژوادا کاریان دەکرد، وردە وردەش لەگەڵ گەشەی مانیفاکتۆرەدا کرێکاری مانیفاکتۆرە دروست بوو، ک ەسەرمایەدارە گەورەکان کاریان پێدەکردن.

پرسیاری حەوتەم: جیاوازی نێوان پرۆلیتاریاو کۆیلە چییە؟

وەڵام: کۆیلە تا کۆتایی ژیانی تەنها یەکجار دەفرۆشرێ، بەڵام پرۆلیتار دەبێ هەموو رۆژێک خۆی بفرۆشێ و تەنانەت هەموو سەعاتێک.

هەر کۆیلەیەک موڵکی تەنها کەسێکە، مسۆگەربوونی ژیانیشی- هەرچەند کولەمەرگیش بێت- پابەندە بە بەرژەوەندی خاوەنەکەیەوە، بەڵام پرۆلیتارێک دەکرێ بوترێ موڵکی هەموو چینی بۆرژوازییە و تەوکاتەش کارەکەی لێدەکڕن کە پێویستیان پێی هەبێ، کەواتە ژیانی ئەو مسۆگەر نییە، مسۆگەر بوونی ژیان تەنها بۆ ئێکڕای چینی کرێکار لەئارادایە.

کۆیلە لە دەرەوەی بازاڕی ململانێ دایە، بەڵام پرۆلیتار نوقمی ململانێیە و بەدەست هەموو هەڵبەز و دابەزەکانییەوە دەناڵێنێ. کۆیلە ئەندامێکی کۆمەڵگەی مەدەنی نییە و وەکو کەلوپەلێک سەیر دەکرێ، بەڵام پرۆلیتار وەکو کەسێک، وەکو ئەندامێکی کۆمەڵگەی مەدەنی بەرەسمی ناسراوە، کەواتە کۆیلە دەتوانێت ژیانێکی باشتری لە پرۆلیتار هەبێ، بەڵام پرۆلیتاریا لە قۆناغێکی باڵاتری گەشەکردنی کۆمەڵدایە و بەم شێوەیە لە ئاستێکی بەرزتر لە ئاستی کۆیلەدایە. کۆیلە تەنها بە هەڵوەشانەوەی پەیوەندیی کۆیلایەتی وەکو هەموو پەیوەندییەکانی تری موڵکایەتی تایبەتی، ئازاد دەبێ، بەڵام دوای ئەوە دەبێت بە پرۆلیتار، بەڵام پرۆلیتار تەنها ئەوکاتە ئازاد دەبێ، کە خاوەنداریێتی تایبەتی هەڵوەشێنێتەوە.

پرسیاری هەشتەم: پرۆلیتاریا لەچ شتێکدا لەکۆیلەی زەوی جیایە؟

وەڵام: کۆیلەی زەوی ئامرازێکی بەرهەمهێنانی لە ئەستۆ دایە (پارچەیەک زەوی) کە دەتوانێت و مافی ئەوەی هەیە، لەبری دانی بەشێک لە بەرهەمەکانی بەکاریبهێنێ، یاخود لە بەرامبەر ئەنجامدانی هەندێک کاری دیاریکراودا، بەڵام پرۆلیتاریا بەو ئامرازانەی

بەرهەمهێنان کاردەکات، کە هی کەسانێکی ترەو بۆ بەرژەوەندیی ئەوان بەکاریاندەهێنێ، لەبەرامبەر وەرگرتنی بەشێک لە داهاتەکاندا. کۆیلەی زەوی دەدات، بەڵام پرۆلیتاریا وەردەگرێ. کۆیلەی زەوی ژیانی مسۆگەرە، بەڵام پرۆلیتاریا بەپێچەوانەوە. کۆیلەی زەوی لەدەرەوەی ململانێ دایە و پرۆلیتاریا لەنێوی دایە. کۆیلەی زەوی ئازاد دەبێ کاتێک بەرەو شار هەڵدێ و دەبێت بە پیشەوەرێک، یاخود ئەوکانەی لەبری کارو بەرهەمەکەی پارە دەدات بەخاوەنەکەی و دەبێت بەکرێچییەکی ئازاد، یان ئەوکانەی گەورە و دەرەبەگەکەی دەردەکات و دەبێت بەخاوەن موڵک. بەکورتی کۆیلەی زەوی ئازادا دەبێ ئەوکانەی، بە شێوەیەک لە شێوەکان، دەچێنە ریزی چینداراکان و دەچێنە ناو ململانێوە، بەڵام ئازادی پرۆلیتاریا لەوە دایە، کە مڵکایەتیی نایەتی و ململانێی ئازاد و هەموو جیاوازییە چینایەتییەکان لەنێو بەرێت.

پرسیاری نۆیەم: پرۆلیتاریا چۆن لە پیشەگەر جیادەکرێتەوە؟(6)

وەڵام: ......

پرسیاری دەیەم: جیاوازیی پرۆلیتاریا لەگەڵ کرێکارانی مانیفاکتۆرەدا چییە؟

وەڵام: لەسەدەی شانزەهەمەوە تاکو سەدەی هەژدەیەم، کرێکاری مانیفاکتۆرە هێشتا لە هەموو جێگایەکدا خاوەنی ئامرازێکی بەرهەمهێنان بوو، دەزگایەکی چنین، یان چەرخێکی رستن لە خێزانەکەیدا، یاخود کێڵگەیەکی بچووکی هەبوو، کە لەکاتی دەست بەتاڵیدا کاری کشتوکاڵی تێدادەکرد. لەکاتێکدا پرۆلیتاریا هیچ یەکێک لەمانەی نییە. کرێکاری مانیفاکتۆرە بە شێوەیەکی هەمیشەیی لەلادێکاندا دەژیا، پەیوەندیی بە خاوەن و گەورەکەیەوە، یاخود بەخاوەنکارەکەیەوە، کەم تا زۆر پەیوەندییەکی بەتریکی و باوکانە بوو. لەکاتێکدا پرۆلیتاریا بە زۆری لە شارە گەورەکاندا دەژی و پەیوەندی ئەو بە خاوەنکارەوە هەیە و بەتەواوی پەیوەندییەکی داراییانەیە (پووڵی یە).

پیشەسازیی گەورە کرێکاری مانیفاکتۆرە لە پەیوەندییە باوکانە و بەتریکییەکان دەردەکێشێ و لە خاوەندارێتییە بچووکەکەی، کە تاکو ئێستا بەدەستیییەوە ماوە بێبەشی دەکات، و بەم جۆرە دەیکات بە پرۆلیتار.

پرسیاری یازدەیەم: ئاکامە راستەوخۆکانی شۆڕشی پیشەسازی و دابەشبوونی کۆمەڵگە بەسەر بۆرژوازی و پرۆلیتاردا چییە؟

وەڵام: یەکەم، بەهۆی بەکارهێنانی ئامێرەکان و دابەزینی بەردەوامی نرخی بەرهەمە پیشەسازییەکان لە هەموو وڵاتاندا، سیستمی مانیفاکتۆرەی کۆن، یاخود ئەو پیشەسازییەی کە پشتی بەکاری دەستی بەستبوو، بەتەواوی و بە کامڵی تێکشکا. هەموو ئەو وڵاتە نیوە وەحشیانەی کە تاکو ئێستا بەشێوەی جیاواز لە گەشەکردنی مێژوویی دابڕابوون و پیشەسازیەکانیان لەسەر بناغەی سیستمی مانیفاکتۆرە بوو، لە گۆشەگیری دەرکێشران. ئەم وڵاتانە کاڵا هەرزانەکانی ئینگلیزیان کڕی و کرێکارانی مایفاکتۆرەکانی خۆیان رووبەرووی لەنێوچوون بوونەوە. بەم جۆرە ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێرانەش لە ئەو وڵاتانەدا پێکهێنا، کە بۆ ماوەی هەزاران ساڵ پێشکەوتنیان بەخۆوە نەدیبوو. لە نموونەی هندستان ئەنانەت چینیش ئێستا خەریکە ئەو شۆڕشە دەیگرێتەوە. ئێستا ئیتر داهێنانی ئامێرێکی نوێ لە ئینگلتەرادا رەنگە ملیۆنەها کرێکاری چینی بۆ ماوەی چەند ساڵێک نانبڕاو بکات. بەم جۆرە پیشەسازیی گەورە هەموو گەلانی دنیای پێکەوە گرێدایەوە، هەموو بازاڕە ناوخۆییە بچووکەکانی کرد بەیەک بازاڕی جیهانی، لە هەموو گۆی زەویدا زەمینەی بۆ گەشەکردن و مەدەنیەت رەخساندووە، بووەتە هۆی ئەوەی هەر ئاڵوگۆڕێک لە وڵاتانی مەدەنیدا رووبدات، بەناچاری و راستەوخۆ کاریگەریی بەسەر هەموو وڵاتانی ترەوە بەجێبهێڵێ، بەشێوەیەک کە ئەگەر ئێستا کرێکاران لێرە لە ئینگلتەرا، یاخود لە فەرەنسادا رزگاریان بێ، ئەمە بەناچار لە هەموو وڵاتانی تردا، درەنگ یان زوو، شۆڕشی تر بە شوێن خۆیدا دەهێنێ، کە ئەویش دەبێتە هۆی رزگاربوونی کرێکاران.

دووەم: شۆڕشی پیشەسازی لەهەر شوێنێکدا کە پیشەسازیی گەورە جێگای بەرهەمهێنانی نانفاکتۆرەی گرتبێتەوە، بە شێوەیەکی کەم وێنە گەشەی داوە بە بۆرژوازی و سەروەت دەسەڵاتەکەی

و کردوویەتی بە یەکەم چینی کۆمەڵگە. لە هەر شوێنێک ئەمە روویدابێت، بۆرژوازی دەستی بەسەر دەسەڵاتی سیاسیدا گرتووە و ئەو چینانەی وەلاناوە، کە تا ئەوکاتە فەرمانڕەوا بوون: واتە ئەرستۆکراتەکان، سەرۆکەکانی کۆمەڵەی پیشەگەرەکان و پاشایەتیی رەها کە نوێنەرایەتیان کردوون. بورژوازی توانای ئەرستۆکراسی و خانەدانەکانی لە رێگەی هەڵوەشاندنەوەی میراتی دەرەبەگانەوە لە مڵکایەتیدا (واتە ئەو مڵکایەتییەی کە قابیلی فرۆشتن نییە) و گشت ئیمتیازەکانی تری دەرەبەگایەتییەوە راماڵی، دەسەڵاتە بێ ئەندازە و نە پیشاوەکان کۆمەڵەی پیشەگەرەکانی لە رێگەی هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵەی پیشەگەرەکان و ئیمتیازەکانیانەوە هەپروون بە هەپروون کرد و ململانێی ئازادی خستە جێگایان، واتە هەلومەرجێکی کۆمەڵایەتی وای پێکهێنا، کە هەر کەسێک ئەو چالاکییە ئابوورییەی ئارەزووی دەکات دەتوانێت ئەوە ئەنجام بدات، هیچ شتێک نییە رێگە لەو چالاکییە بگرێ، جگە لە نەبوونیی سەرمایەداریی پێویست، کەواتە هێنانە ناوەوەی ململانێی ئازاد، بانگەشەیەکی ئاشکرای پێوانەی تازەیە بۆ یەکسانی لە نێوان ئەندامانی کۆمەڵدا. ئەوان لە ئێستە بەدواوە تەنها بەو رادەیە نایەکسانن، کەبڕی سەرمایەکانیان نایەکسان بێت. هێزی یەکلاکەرەوە ئیتر سەرمایەیە. سەرمایەداران و بۆرژواکان بوون بەیەکەم چینی کۆمەڵ، بەڵام ململانێی ئازاد چارەهەلنەگرە بۆ بەرەو پێشچوونی پیشەسازیی گەورە و تەنها هەلومەرجی کۆمەڵایەتیی لەبارە بۆ گەشە و پێشکەوتنی بەردەوامی.

ئەوکاتەی کە بۆرژوازی بەسەر توانای کۆمەڵایەتیی خانەدانەکان و کۆمەڵەی پیشەکاندا زاڵ دەبێ، دەسەڵاتی سیاسیشیان لێ زەوتدەکات، کاتێک دەبێ بە یەکەم چینی کۆمەڵ لەڕووی ئابوورییەوە، خۆیشی دەکات بە یەکەم چینی کۆمەڵ لەباری سیاسییەوە. ئەو بەو مەرامەی خۆی دەگات، کاتێک سیستمی نوێنەرایەتی کە لەسەر بنەمای یەکسانیی بۆرژوایی لە بەرامبەر یاسادا و دانپێدانانی شەرعی بە ململانێی ئازاددا راوەستاوە، دەهێنێتە ناوەوە، ئەو سیستمەی کە لە وڵاتانی ئەوروپادا بوو بە شکڵی پاشایەتیی دەستووری. لەم پاشایەتیی دەستوورییانەدا مافی دەنگدان تەنها بۆ ئەو کەسانە هەیە، کە خاوەن سەرمایەیەکن، واتە تەنها بۆ بۆرژواکان , دەنگدەرانی بۆرژوازی نوێنەرایەتیی بۆرژوایی هەڵدەبژێرن ئەمانیش بەپێی مافی خۆیان بۆ رەتکردنەوەی باج، حکومەتێکی بۆرژوایی هەڵدەبژێرن.

سێیەم: شۆڕشی پیشەسازی بەقەدەر گەشەی بۆرژوازی، لە هەموو جێگایەکدا بووە هۆی گەشەکردنی پرۆلیتاریا. ئەو ئەندازەیەی سامانی بۆرژوازی زیادی دەکرد، بەهەمان ئەندازە ژمارەی پرۆلیتارەکانیش زیاتر دەبوو. بەو هۆیەوە کە پرۆلیتارەکان تەنها لەلایەن سەرمایەوە دەبێ کاریان پێ بسپێردرێ و سەرمایەش تەنها بەبەکارهێنانی کرێکار گەشە دەکات، لەبەرئەوە پرۆلیتاریا بەهەمان رەواڵی زیاتربوونی سەرمایە زیاد دەبێ.

هەروەها شۆڕشی پیشەسازیی بۆرژواکان و پرۆلیتارەکانی لە شارەگەورەکاندا، کە باشترین هەلومەرج بۆ پیشەسازی دەڕەخسێنێ، کۆدەکاتەوە، پرۆلیتاریا، بەهۆی کۆبوونەوەی جەماوەرێکی بەرین لە شوێنێکدا بەهێزی خۆی هۆشیاردەکاتەوە. سەرەڕای ئەمانە ئاگەشەی شۆڕشی پیشەسازی زیاتربێ و تا ئامێری نوێ کە کاری دەستی وەلادەنێت زیاتر دابهێنرێ، هەرچی زیاتر ئاراستەی شۆڕشی پیشەسازی- وەکو پێشتر وتمان- کرێ بۆ کەمترین رادەی خۆی کەم دەکاتەوە و گوزەرانی پرۆلیتاریا نابووتتر دەکات. بەم جۆرە شۆڕشی پیشەسازی بەهۆی ئەوەی کە لەلایەکەوە هێزی پرۆلیتاریا پەرە پێدەدات، و لەلایەکی ترەوە تەوژم دەدات بە ناڕەزایەتییەکان، زەمینە بۆ شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بەرابەرایەتی پرۆلیتاریا ئامادە دەکات.

پرسیاری دوازدەیەم: شۆڕشی پیشەسازی چ ئاکامێکی تری هەبوو؟

وەڵام: بەهۆی بەکارهێنانی ئامێری هەڵمی و ئامێرەکانی ترەوە، پیشەسازیی گەورە ئەو هۆیانەی دۆزیەوە کە بەرهەمهێنان ئاڕادەیەکی بێ سنوور، لە ماوەیەکی کەمدا و بەنرخێکی هەرزان،

زیاددەکات. ئەم بەرهەمهێنانە ئاسانە، زۆر بە خێرایی بووە هۆی توندوتیژ بوونەوەی ئەو ململانێ ئازادەی کە پیشەسازیی گەورە لەگەڵ خۆی هێنابووی. ژمارەیەکی زۆر لە سەرمایەداران ڕوویان کردە مەیدانی پیشەسازی، بەڕادەیەک کە کاڵای زیاد لە پێویست هاتە بەرهەم. سەرەنجام کاڵا بەرهەمهاتووەکان کەس نەبوو بیانکڕێ و ئەوەی بە دوادا هات کە بە قەیرانی بازرگانی ناو دەبرێ.

کارخانەکان ناچار بوون لەکار بکەون، خاوەن کارخانەکان ئیفلاس بوونی خۆیان ڕاگەیاند، فەرمانی برسیکردنی کرێکاران دەرچوو، لە هەموو جێگایەکدا هەژاری و نابوونی تەشەنەی سەند. دوای ماوەیەک، هەرکە زێدە بەرهەم فرۆشرا، کارخانەکان دووبارە دەستیان کردەوە بە کار و کرێی کرێکاران زیادیکرد، بەرەبەرە کارە بازرگانییەکان بە شێوەیەکی کەم وێنە بەرەو پێشچوون، بەڵام زۆری نەخایاند. جارێکی تر زیاد لە پێویستییەکان بەرهەم هات، قەیرانێکی نوێ هەر وەکو ئەوەی پێشوو سەریهەڵدا.

بەم جۆرە پیشەسازی هەر لە سەرەتای ئەم سەدەیەوە لە دەورەیەکدا ڕەونەق و لەدەورەیەکی تردا قەیرانی بەخۆوە بینیوە. هەر چوار یان حەوت ساڵ جارێک. بە بەردەوامی ئەم قەیرانە سەریهەڵداوەتەوە و بە مایەی هەژاری و نابوونی تەواوی کرێکاران و ئێکدانێکی شۆڕشگێڕانەی گشتی و مەترسییەکی تەواو بۆ سەر هەموو بارودۆخەکە.

پرسیاری سێزدەیەم: ئاکامەکانی ئەم قەیرانە بازرگانییە یەک لەدوای یەک و بەردەوامانە چی بوو؟

وەڵام/ یەکەم: پیشەسازی گەورە ئەگەرچی لە سەرەتای قۆناغی گەشەکردنی خێرادا ململانێی ئازادیی بەدیهێنا، ئێستا ئیتر لەگەڵ ئەو ململانێی ئازادەدا ناگونجێ.

ململانێ بە شێوەیەکی گشتی، هەروەها ئەنجامدانی بەرهەمهێنانی پیشەسازی لەلایەن تاکەکەسی لێکدابڕاوەوە ئیتر بوون بە کۆسپێک لەبەردەم پیشەسازیی گەورەدا، کە دەبێ وەلای بنێ و وەلایشی دەنێت، پیشەسازی تا ئەوکاتەی لەسەر ئەم پایەیەی ئێستای خۆی بەڕێوە ببرێ، بەناچار هەموو پێنج ساڵ یان حەوت ساڵ جارێک ئاژاوەیەکی گەورەی لێدەکەوێتەوە، ئاژاوەیەک کە هەموو جارێک هەڕەشە دەکات لە گشت مەدەنیەت و هەر بەوەندەشەوە ناوەستێ کە کرێکاران نابووت بکات، بەڵکو ژمارەیەکی زۆری بۆرژواکانیش ئێکدەشکێنێ.

بەم پێیە پیشەسازیی گەورە یان دەبێ خۆی لەنێو بچێ، کە ئەمەیان مەحاڵە، یان بەناچاری مەسەلەی ڕێکخستنی کۆمەڵ لە شێوەیەکی تازەو نوێ دەخاتە ڕوو، بە جۆرێک کە چیتر بەرهەمهێنانی پیشەسازی لەدەستی کۆمەڵێک سەرمایەداردا کە لەنێو خۆیاندا ململانێ دەکەن نەمێنێتەوە و بدرێت بەگشت کۆمەڵگە تاکو بەپێی نەخشەیەکی دیاریکراو و بەپێی پێویستییەکانی هەموان، بەڕێوەی بەرێت.

هێنانە ناووەوەی ململانێی ئازاد، بانگەشەیەکی ئاشکرای پێوانەی تازەیە بۆ یەکسانی لە نێوان ئەندامانی کۆمەڵدا

دووەم: پیشەسازیی گەورە و فراوان بوونەوەی بێ کۆتایی بەرهەمهێنان کۆمەڵی بە ئاستێک گەیاندووە، کە دەتوانێت هۆیەکانی ژیان بەئەندازەیەک بەرهەمبهێنێ، کە هەریەک لە ئەندامەکانی بەئازادییەکی تەواوە دەتوانێ توانایی و لێهاتووەیەکانی خۆی بخاتە گەڕ و گەشەی پێ بدات.

ئەم خەسڵەتەی پیشەسازیی گەورە کەلەم کۆمەڵگەیەی ئێستادا بووە بەسەرچاوەی هەژاری و قەیرانە بازرگانییەکان، هەر ئەم خەسڵەتەیە کەلە ڕێکخستنێکی کۆمەڵایەتیی تردا، ئەو هەژاری و نابوونی و هەڵبەز و دابەزانەی مەینەتی بەشوێن خۆیاندا دەهێنن، کۆتایی پێکدەهێنێ.

ململانێ هیچ نییە جگە لەشێوە و ڕێبازی خاوەن مڵکە تاکەکەسەکان لە بەڕێوەبردنی پیشەسازیدا و مڵکایەتی تایبەتی ناکرێ نە لە بەڕێوەبردن نە لە ململانێ جیابکرێتەوە

ئەمانە بە ڕۆشنی ئەو دەسەلمێنن کە:

1- ئەم ڕژێمە کۆمەڵایەتییە وەڵامدەرەوەی ئەم هەلومەرجە نییە و لەمەودوا هەر خۆی سەرچاوە و بەرپرسی یەکەمی هەموو دەرد و مەینەتییەکانە.

2- لەناوبردنی یەکجارەکی هەموو ئەو دەرد و مەینەتییانە لە ڕێگەی دامەزراندنی ڕژێمێکی کۆمەڵایەتی نوێوە زەمینە و هۆیەکانی ئامادەیە.

پرسیاری چواردەهەم: سروشتی ئەم ڕژێمە کۆمەڵایەتییە تازەیە دەبێ چۆن بێ؟

وەڵام: بەرلە هەموو شتێک دەبێ بەرپرسیارێتی بەڕێوەبردنی بەرهەمهێنانی پیشەسازی و هەموو بەشەکانی تری بەرهەمهێنان لە چنگ ئەو تاکەکەسانەی کە کۆنترۆڵیان کردووە و خەریکی ململانێن، دەربهێنرێ و بسپێردرێت بەکۆمەڵ ئاکو بەپێی نەخشەیەکی هاوبەش و بە بەشداریی هەموان بەڕێوەی بەرێت. بەم جۆرە ململانێ لەنێو بەرێ و هاوکاریی جێگای بگرێتەوە، بەڵام لەبەرئەوەی بەڕێوەبردنی پیشەسازی لەلایەن تاکەکەسەکانەوە، پێویستی بوونی مڵکایەتیی تایبەتی دەسەپێنێ، ململانێ هیچ نییە جگە لەشێوە و ڕێبازی خاوەن مڵکە تاکەکەسەکان لە بەڕێوەبردنی پیشەسازیدا و مڵکایەتی تایبەتی ناکرێ نە لە بەڕێوەبردنی فەردییانەی پیشەسازی و نە لە ململانێ جیابکرێنەوە، لەبەرئەوە پێویستە مڵکایەتیی تایبەتی لەنێو ببرێ و بەکارهێنانی هاوبەشانەی گشت هۆیەکانی بەرهەمهێنان بخرێنە جێگای ئەو و هەموو بەرهەمەکان بە ڕێککەوتنی هاوبەش دابەشبکرێ. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ، کە هەموو خێرەکان لەپێناو هەمواندا بێ- لەنێوبردنی مڵکایەتیی تایبەتی، کورتترین دەربڕینێکە کە بەشێویەکی زۆر ڕۆشن پرۆسەی گۆڕینی ڕژێمی کۆمەڵایەتیی ئێستا، کە گەشەکردنی پیشەسازی سەپاندویەتی، بەیان دەکات- هەر لەبەر ئەمە، بەحەق، سەرەکی ترین داخوازی کۆمۆنیستەکانە.

پرسیاری پازدەیەم: ئایا نەدەکرا مولکایەتیی تایبەتی لە ڕابردوودا لەنێو ببرێ؟

وەڵام: نەخێر. هەر گۆڕانێک لە ڕژێمی کۆمەڵایەتیدا و هەموو ئاڵوگۆڕێک لە پەیوەندییەکانی مڵکایەتی لە بناغەدا ئاکامی سەرهەڵدانی هێزی بەرهەمهێنەری نوێیە، کە لەگەڵ پەویەندییەکانی مڵکایەتیی کۆندا پێکەوە ناگونجێت.

هەربەم جۆرە خودی مڵکایەتیی تایبەتی سەریهەڵدا. مڵکایەتیی تایبەتی هەمیشە نەبووە، کاتێک لە کۆتایی سەدەکانی ناوەڕاستدا شێوەیەکی بەرهەمهێنانی نوێ لەگەڵ مانیفاکتۆرەدا سەریهەڵدا، کە لەگەڵ مڵکایەتی دەرەبەگی و کۆمەڵی پیشەگەرەکاندا نەدەگونجا و کاتێک بەرهەمهێنانی مانیفاکتۆری ئیتر لەگەڵ پەیوەندییەکانی مڵکایەتی کۆندا نەئەبا بوو، ئەوکات شێوەیەکی نوێی مڵکایەتی سەریهەڵدا، کە ئەویش مڵکایەتیی تایبەتی بوو.

لە ڕاستیدا بۆ مانیفاکتۆرە و قۆناغی یەکەم لە قۆناغەکانی گەشەکردنی پیشەسازیی گەورە، هیچ جۆرە مڵکایەتییەک جگەلە مڵکایەتیی تایبەتی و هیچ ڕژێمێکی کۆمەڵایەتی جگە لەو ڕژێمەی کە بناغەکەی مڵکایەتیی تایبەتی بێ، مومکن نەبوو. تا ئەوکاتەی ناکرێ بەو ئەندازەیە بەروبوومی مادی بەرهەمبهێنرێ کە نەک هەر بەشی پێویستییەکانی هەموان بکات، بەڵکو زێدە بەرهەمیش بهێڵێتەوە کە سەرمایەی کۆمەڵایەتی پێ زیاد بێ و هێزەکانی بەرهەمهێنان گەشەی پێ بکەن، تا ئەوکاتە هەر دەبێ چینێکی دەسەڵاتدار کە کۆنترۆڵی هێزەکانی بەرهەمهێنانی کۆمەڵی کردبێ و چینێکی نەدار و زەحمەتکێش، بوونی هەبێ.

پەیدابوونی ئەم دوو چینە و خەسڵەتەکانی پابەندی ئاستی گەشەکردنی بەرهەمهێنانە، بەم

شێوەیە کۆمەڵگەی سەدەکانی ناوەڕاست کە پشتی بە کاری کشتوکاڵی بەستبوو، دەرەبەگ و کۆیلەی زەوی هێنایە بوون، شارەکانی کۆتایی سەدەکانی ناوەڕاست کۆمەڵەی پیشەگەرەکان و کرێکارانی ڕۆژانەکاری لەگەڵ خۆی هێنا و سەدەی هەڤدەیەمیش خاوەن مانیفاکتۆرەکان و کرێکاران و سەدەی نۆزدەیەم سەرمایەدارانی گەورە و پرۆلیتارەکانی بەدیهێنا.

کەواتە ڕۆشنە کە هێزە بەرهەمهێنەرەکان تاکو ئێستا بەو پلەیە لەگەشەکردن نەگەیشتبوون، کە بە ئەندازەی پێویستیی هەموان بەرهەمبهێنرێت و مڵکایەتیی تایبەتی ببێ بە کۆسپێک و لەمپەرێکی گەشەکردنی ئەم هێزانە، بەڵام ئێستا، گەشەکردنی پیشەسازیی گەورە بەجێیەک گەیشتووە:

یەکەم: سەرمایەکان و گەشەی کەم وێنە و بێ هاوتای هێزەکانی بەرهەمهێنانی بەدیهێناوە، هەرچی زیاتر هۆیەکانی گەشەکردنی ئەم هێزانەی زیاتر فەراهەمکردووە، هەتا هاتووە ئەم هێزانە:

دووەم: لەدەستی ژمارەیەکی کەم لە بۆرژواکاندا کۆبوەتەوە و زۆربەی هەرەزۆری خەڵک چوونەتە ڕیزی پرۆلیتاریاوە و بەهەمان ئەندازەی دەوڵەمەندبوونی زیاتری بۆرژواکان، هەژاری و نەداری و مەینەتییەکانیان زیادی کردووە.

سێیەم: پەرەسەندنی مەزنی ئەو هێزانە و گەشەی خێزانیان لە چوارچێوەی مڵکایەتیی تایبەتی و ڕژێمی بۆرژوایی تێپەڕ کردووە، تا ئەو ئاستەی کە هەر ئان و ساتێک ئەم ڕژێمە کۆمەڵایەتییە دەکرێ لەگەڵ پشێوییەکی گەورە ڕووبەڕوو بێ.

ئێستا ئیتر لەنێوبردنی مڵکایەتیی تایبەتی نەک هەر کارێکە دەکرێ، بەڵکو بووە بە پێویستییەکی موتڵەق.

پرسیاری شازدەیەم: ئایا دەکرێ موڵکایەتی تایبەتی، بەڕێگایەکی ئاشتیانە لەنێو ببرێ؟

وەڵام/ زۆر باش بوو ئەگەر ئەمە ببوایە، بێگومان کۆمۆنیستەکان لەم حاڵەدا دوایین کەسانێکن کە نارەزایەتی دەردەبڕن. کۆمۆنیستەکان زۆر بە باشی لەوە تێگەیشتوون کە هەموو پیلانگێڕییەکان، نەک هەر بێسوود و بێ کەڵکە، بگرە زیانبەخشە. ئەوان چاک دەزانن کە شۆڕشەکان لەخۆوە و بە ئەنقەست ڕوو نادەن، بەڵکو لە هەموو کات و شوێنێکدا زادەی لەچاو نەهاتووی هەلومەرجێکە کە بەدەرە لە ئیرادە و ڕێبەرایەتیی حزب و چینەکانە، بەڵام ئەوان دەبینن کە گەشەی پرۆلیتاریا بە شێوەیەکی دڕندانە لە هەموو وڵاتانی مۆنەمەدندا سەرکوت دەکرێ، نەیارانی کۆمۆنیستەکان بەم کارەیان هەلومەرج بەرەو شۆڕش

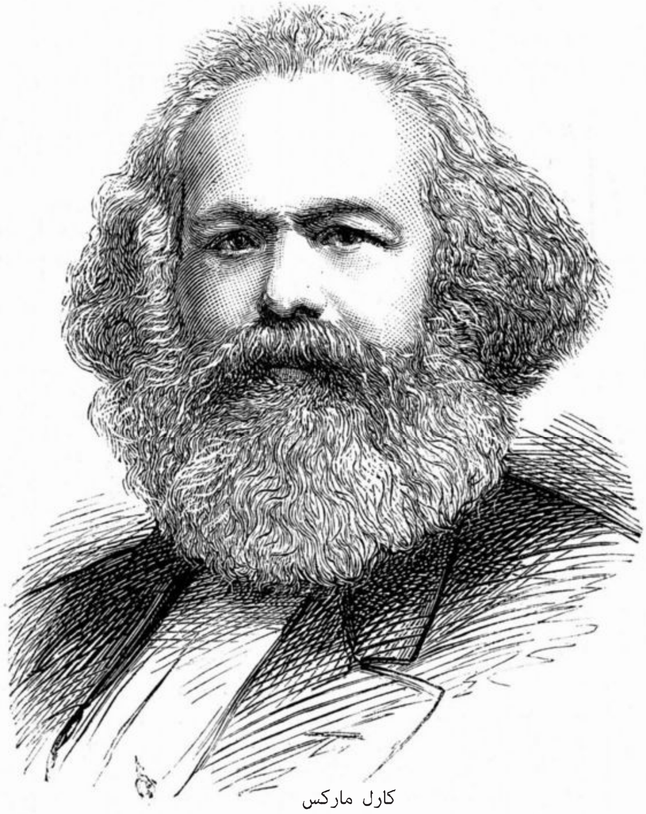

کارل مارکس

KARL MARX

پاڵ پێوە دەنێن، ئەگەر پرۆلیناریا سەرەنجام ناچار کرا شۆڕش بکاتْ، ئەوکاتْ کۆمۆنیستەکان، هەر وەکو چۆن ئێستا بە گوفتار دەیکەین بەکردەوە و بەرگریی سەرسەختانە لە پرۆلیناریا دەکەین.

پرسیاری هەڤدەیەم: ئایا موڵکایەتیی تایبەتی بەیەک جار لەناو دەبرێ؟

وەڵام: نەخێر، هەر وەکو چۆن گەشەی هێزە بەرهەمهێنەرەکان، تا ئەو ئاستەی مڵکایەتیی هاوبەشی پێویستْ بێ. بەیەک جار نابێ، بەهەمان شێوە موڵکایەتیی تایبەتی بەیەک جار لەنێو ناچێ، شۆڕشی پرۆلیناریا کە ئەگەری رووداني نزیکە، تەنها دەتوانێتْ هەنگاو بە هەنگاو کۆمەڵگەی ئێستا بگۆڕێ و ناتوانێتْ موڵکایەتیی تایبەتی بە یەکجارەکی لەنێو بەرێ، هەتاکو بڕی پێویستی هۆیەکانی بەرهەمهێنان بەدیدەهێنێ.

پرسیاری هەژدەیەم: ڕەوتی گەشەکردنی ئەم شۆڕشە چۆن دەبێ؟

وەڵام: شۆڕش بەرلە هەموو شتێک، دەستورێکی دیموکراتی بۆ دەوڵەتْ دادەنێ، و بەم جۆرە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ خۆی دەسەڵاتی سیاسیی پرۆلیناریا دادەمەزرێنێ.

هەڵبەتە ڕاستەوخۆ لە ئینگلتەرا کە پرۆلیناریا زۆربەی خەڵک پێکدەهێنێ و ناڕاستەوخۆ لە فەڕەنسا و ئەڵمانیا کە زۆربەی خەڵک هەم لە پرۆلیناریەکان پێکهاتووە و لە جووتیارە بچووکەکان و ئەو وردە بۆرژوایانەی کە هێشتا لە قۆناغی گۆڕان دان بۆ پرۆلینار و ئادێتْ زیاتر بەرژەوەندیی سیاسیان بە جێبەجێبوونی بەرژەوەندی پرۆلیناریاوە دەبەستنێتەوە، پێویستیان بەوە هەیە، کە خێراتر داخوازییەکانی قبووڵ بکەن. جێبەجێ بوونی ئەمەش، خەباتێکی نوێی پێویستە، بەڵام حەتمەن بە سەکەوتنی پرۆلیناریا تەواو دەبێ.

دیموکراسیەتْ بۆ پرۆلیناریا بێ کەڵکە، ئەگەر هەر ئێستا بەکارنەهێنرێ بۆ هەنگاو هەڵگرتنی پێویستی بە مەبەستی پاراستنی بوونی پرۆلیناریا و ڕووبەڕوو بوونەوەی مڵکایەتی تایبەتە.

ئەو هەنگاوانەی لە بارودۆخی ئێستادا بە ناچاری خۆی سەپاندووە گرنگترینیان پێکدەهێنن، ئەمانەی خوارەوەن:

1. سنووردارکردنی موڵکایەتی تایبەتی لە ڕێگەی دانانی باجی ڕوو لەسەرەوە و دانانی باجی زۆر لەسەر میراتْ، هەڵوەشاندنەوەی مافی میراتگریی فەرعی (مافی میراتی برا، برا،... تاد) و قەرزی زۆرەملێ و ....تاد.

2 . دەستبەسەداگرتنی هەنگاو بە هەنگاوی موڵکایەتی لە خاوەن زەوییەکان و خاوەن کارخانەکان و خاوەنانی هێڵەکانی ئاسن و کۆمپانیاکانی هاتوچۆی دەریایی، ئەمەش هەندێکیان لە ڕێگەی ململانێی کەرتی پیشەسازیی تایبەتْ بە دەوڵەتْ و هەندێکی تریان ڕاستەوخۆ تەعویزیان پێ بدرێتْ لە ڕێگەی بەڵگەنامەی حکومەتەوە.

3. دەستبەسەداگرتنی ماڵ و موڵکی هەموو کۆچکردوان و ئەوانەی لە ئیرادەی زۆربەی خەڵک یاخی بوون.

4. ڕێکخستنی کار و کارپێکردن بە کرێکاران لە دامەزراوە نیشتمانی و کارگە و وەرشەکاندا، کە ئەمەش دەبێتە هۆی نەهێشتنی ڕکەبەری لەناو کرێکاران و خاوەن کارخانەکان، تا ئەوکاتەش کە ماون، ناچار دەکاتْ ئەو کرێ زۆرە بدەن، کە دەوڵەتْ بە کرێکارانی دەداتْ.

5. سەپاندنی کارکردن بە شێوەیەکی یەکسان بەسەر هەموو ئاکەکەسەکانی کۆمەڵدا، تا ئەوکاتەی مڵکایەتیی تایبەتی بە تەواوی لەنێو دەچێ بە پێکهێنانی لەشکری پیشەسازی بەتایبەتی لە بواری کشتوکاڵدا.

6. کۆکردنەوەی بازرگانیی دارایی و سیستمی قەرز لە دەستی دەوڵەتدا، ئەویش لە ڕێگەی دامەزراندنی بانکێکی نیشتمانی بە سەرمایەی دەوڵەتْ و هەڵوەشاندنەوەی هەموو بانکە تایبەتی و بۆرسەکان.

7 . زیادکردنی کارخانە نیشتمانییەکان و کارگە پیشەسازییەکان و هێڵەکانی ئاسن و کەشتییەکان و پاککردنەوە کردنی زەوییەکان و باشکردنی زیاتری ئەوانەی بە کەڵک هاتوون، ئەویش بەو ئەندازەیەی کە سەرمایە زیادیکردووە و کرێکاری پێویستْ لەبەردەستْ دایە.

8. پەروەردەکردنی هەموو منداڵان لەو ساتەوەی کە دەتوانرێ لەژێر سەرپەرشتیی ڕاستەوخۆی دایکدا نەبن، ئەویش لە دامەزراوی

گۆڤارێکی فکریی، فەلسەفیی، دوو مانگ جارێک دەردەچێت

نیشتمانیی چاودێریکردندا لەسەر خەرجی دەوڵەت (لێک گرێدانی کاری پەروەردە و بەرهەمهێنانی پیشەسازی).

9. دروسنکردنی باڵەخانەی گەورە، لە موڵکە نیشتمانییەکاندا و کردنی بە شوێنی نیشتەجێ بوونی تایبەت بەو هاووڵاتییانەی کەلە مەیدانی پیشەسازی و کشتوکاڵدا کار دەکەن، بە جۆرێک کە هەم باشییەکانی ژیانی شار و ژیانی لادێ پێکەوە کۆبکاتەوە و هەم لە کەموکوڕی و خراپیی هەردووکیان بەدوور بێ.

10. رووخاندنی هەموو ئەو خانوو گەڕەکانەی کە خراپن و بۆ تەندروستی خراپن.

11. .یەکسانی منداڵانی شەرعی و ناشەرعی لە مافی میراتدا.

12. کۆکردنەوەی هەموو بەرژوەندییەکانی هاتوچۆ لەدەستی دەوڵەتدا.

ئەم هەنگاوانە بێگومان بەیەکجار جێبەجێ نابن، بەڵام هەر یەکێک لەمانە بە زەروورەت ئەویتر بە شوێن خۆیدا دەهێنێت. ئەگەر پرۆلیتاریا یەکەمین هێرشی ریشەیی کردە سەر موڵکایەتیی تایبەتی، ئەوکات دەبینێ، کە ناچارە لە چوونە پێشەوەدا بەردەوام بێ تا سەرمایە و کشتوکاڵ و پیشەسازی و هەموو هۆیەکانی ئاڵوگۆڕی بازرگانی و گواستنەوە لەژێر دەستی دەوڵەتدا کۆ دەکاتەوە. ئەمە ئەو ئامانجەیە کە هەموو هەنگاوەکان ڕووی تێدەکەن و قابیلی جێبەجێ بوونە، ئاکامەکانیشی زیاتر دەچەسپێ پێبەپێی کاری پرۆلیتاریا بۆ پەرەسەندنی هێزەکانی بەرهەمهێنانی وڵات.

کاتێک لەدوا ئەنجامدا گشت سەرمایەکان و تەواوی بەرهەمهێنان و بازرگانی لە دەستی میللەتدا دەبێ، موڵکایەتیی تایبەتی لەخۆوە لەبەین دەچێ و پارە هیچ گرنگییەکی نامێنێت، بەرهەمهێنان زیاد دەکات، خەڵک دەگاتە ئەو ئاستەی دوا پەیوەندییەکانی کۆمەڵی کۆن ڕابماڵێ.

پرسیاری نۆزدەیەم: ئایا ئەم شۆڕشە بە تەنها لەیەک وڵاتدا ڕوو بدات؟

وەڵام: نەخێر پیشەسازیی گەورە، کە بازاڕێکی جیهانی دروسنکردووە، تەواوی خەڵکی دنیا و بەتایبەتی خەڵکی وڵاتە پێشکەوتووەکانی لەیەک نزیک کردوەتەوە بەڕادەیەک کە خەڵکی هەر وڵاتێک پابەندی ڕووداوەکانی وڵاتێکی ترە، سەرەڕای ئەوە گەشە کۆمەڵایەتیەی لە هەموو وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، یەکانگیری کردوەتەوە، بە جۆرێک کە بۆرژوازی و پرۆلیتاریا لە هەموو ئەو وڵاتانەدا دوو چینی سەرەکیی ئەو کۆمەڵگایانەن، ململانێی نێوانیشیان بووە بە ململانێی سەرەکیی ئەم سەردەمە.

لەبەرئەوە شۆڕشی کۆمۆنیستی تەنها شۆڕشێکی نیشتمانی نابێ، بەڵکو لەیەککاتدا لە هەموو وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، واتە لانیکەم لە ئینگلتەرا و ئەمریکا و فەرەنسا و ئەڵمانیادا ڕوو دەدات.

گەشەی خێرا یان کەمێک هێواشی ئەم شۆڕشە لە هەریەک لەو وڵاتانەدا بەستراوەتەوە بەوەی، کە ئەو وڵاتە تا چ ڕادەیەک خاوەنی پیشەسازییەکی پێشکەوتووتر و سامانێکی زیاتر و هێزی بەرهەمهێنانی پەرەسەندووترە.

دەبێ بەرپرسیارێتی بەڕێوەبردنی بەرهەمهێنانی پیشەسازی و هەموو بەشەکانی تری لە چنگ ئەو تاکەکەسانەی کە کۆنترۆڵیان کردووە دەربهێنرێ

لەبەرئەوە ئەنجامدانی شۆڕش لە ئەڵمانیادا لەوانی تر هێواشتر و نارەحەتتر دەبێ، بەڵام لە ئینگلتەرادا لە هەموان خێراتر و ئاسانتر. ئەم شۆڕشە کاریگەرییەکی مەزن لەسەر وڵاتانی تری دنیا دادەنێت و شێوەی گەشەکردنی ئێستایان بەتەواوی دەگۆڕێ، ئەمە شۆڕشێکی جیهانییە و چوارچێوەکەشی هەموو جیهان دەگرێتەوە.

پرسیاری بیستەم: ئاکامەکانی لەنێوبردنی یەکجاری موڵکایەتی تایبەتی چی ئەبێت؟

وەڵام: کۆمەڵگە کاتێک مافی بەکارهێنانی هەموو هێزە

ناکرێ بەڕێوەبردنی هاوبەشی بەرهەمهێنان لەلایەن خەڵکانێکەوە بەڕێوە بچێ، وەکو ئەمانەی ئێستا کە هەریەک بەجیا لەویتر ملکەچی تاکە لقێکی بەرهەمهێنان بێ

بەرهەمهێنەرەکان و هەموو هۆیەکانی گواستنەوە و ئاڵوگۆڕ پێکردنی بەرهەمەکان و دابەشکردنی لە سەرمایەدارەکان دەسێنێنەوە و بەپێی نەخشەیەکی دیاریکراو توانایی و پێویستنییەکانی ئەندامەکانی بەڕێوەی دەبات، ئەوکاتە بەپلەی یەکەم هەموو ئاکامە زیانبارەکانی ئەو ڕژێمەی ئێستا کۆنترۆڵی پیشەسازیی گەورەی کردووە، لەنێو دەبات.

قەیرانەکان نامێنن، بەرهەمهێنانی فراوان-کە ئێستا لەم کۆمەڵگەیەدا بووە بە زێدە بەرهەم و سەرچاوەیەکی هەژاری، ئیتر بەشی پێویستنییەکانی ناکات و دەبێ هەرچی زیاتر فراوان بکرێنەوە. بەرهەمهێنانی زیاد لە پێویستنییەکانی کۆمەڵ، نەک چیتر نابێت بە سەرچاوەی هەژاری، بەڵکو وەڵام بە پێویستنییەکانی هەموان دەداتەوە، تەنانەت دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی پێویستیی تازە و هۆیەکانی وەڵام پێدانەوەی، و بەم جۆرە ئەمە دەبێتە مەرجێک و هۆیەکانی هەر پێشکەوتنێکی تازە. بەپێچەوانەی ئێستا کە دەبێتە هۆی گەورەترین شێوەی کۆمەڵایەتی.

هەروەها پیشەسازیی گەورە، دوای ڕزگاربوونی لە چنگاڵی ملکایەتیی تایبەتی بە جۆرێک گەشە دەکات کە فراوانییەکەی بە بەراورد لەگەڵ ئێستادا وەکو فراوانی ئێستای پیشەسازیی گەورە دەبێت، بە بەراورد لەگەڵ مانیفاتۆرەدا، ئەم گەشەیەی پیشەسازی بەرهەمەکان بە بڕێکی وا دەخاتە کۆمەڵگەوە کە بەشی پێویستنییەکانی هەموان دەکات.

هەروەها کشتوکاڵ- کە ڕژێمی موڵکایەتیی تایبەتی و بەشبەشکردنی زەوی بێبەش دەکات لە چاکسازییەکان و دۆزینەوە زانستییەکان- گەشەیەکی نوێ بە خۆیەوە دەبینێ و بەرووبوومی زیاد لە پێویست پێشکەش بە کۆمەڵگە دەکات. بەم جۆرە کۆمەڵ بەرهەمەکانی بە ئەندازەیەکە، کە دەتوانێت لە دابەشکردندا هەموو پێویستیی ئەندامەکانی دابینبکات و بەم شێوەیە دابەشبوونی کۆمەڵ بەسەر چینە جیاواز و دژبەیەکەکاندا نەک هەر زیادەیە، بەڵکو بە هیچ جۆرێک لەگەڵ ڕژێمی کۆمەڵایەتیی نوێدا ناگونجێ: چینەکان لەکار دابەشکردنەوە سەریانهەڵداوە، کار دابەشکردن بەم شکڵەی ئێستای بەتەواوی لەنێوەدەچێت. بۆ گەیشتن بەو ئاستە لە بەرهەمهێنانی پیشەسازیی کشتوکاڵی کە ئاماژەمان پێکرد، هۆیە میکانیکی و کیمیاوییە یاریدەدەرەکان بەتەنها بەش ناکات، بەڵکو دەبێ تواناکانی ئەو کەسانەی کە ئەو هۆیانە بەکاردەهێنن، بە هەمان ڕێژە گەشەکردوو بێت. هەر وەکو چۆن جووتیار و کرێکارانی مانیفاکتۆرە لەسەدەی پێشودا، هەموو شێوەی ژیانی خۆیان گۆڕی و خۆشیان بۆ خەڵکی زۆر جیاوازتر، دوای ئەوەی ئاوێتەی پیشەسازی گەورە بوون، ئاڵوگۆڕیان بەسەردا هات، بەهەمان شێوە بەڕێوەبردنی هاوبەشی بەرهەمهێنان لەلایەن گشت کۆمەڵگەوە و گەشەی نوێی بەرهەمهێنان پێویستی بەهێزی ئینسانی نوێ هەیە و سەرەنجام ئەم هێزەش دەخوڵقێنێ.

ناکرێ بەڕێوەبردنی هاوبەشی بەرهەمهێنان لەلایەن خەڵکانێکەوە بەڕێوە بچێ، وەکو ئەمانەی ئێستا کە هەریەک بەجیا لەوینر ملکەچی تاکە لقێکی بەرهەمهێنان بێ و پێوەی بەسترابێتەوە و بەهۆیەوە بچەوسێنەوە، و تەنها بەشێک لە تواناکانی خۆیان، لەسەر حیسابی وزە و تواناکانی تریان گەشەی پێ بدەن، کەسانێک کە تەنها یەک لقی بەرهەمهێنان، یان بەشی لقێکی دیاریکراو دەناسن ئەوەتا هەر ئەم پیشەسازییەی ئێستا پێویستی بەم جۆرە کەسانەیە کە هەتا بێت کەم دەبێتەوە.

ئەو پیشەسازییەی کە کۆمەڵ

نەخشەی بۆ دەکێشێ و بە شێوەیەکی هاوبەش بەڕێوەی دەبات، پێویستی بە کەسانێکە کە تواناکانیان هەمەلایەنە گەشە بکات و بەسەر گشت ماشێنی بەرهەمهێناندا دەسەڵاتیان هەبێ، کار دابەشکەران کە گەشە و چوونە پێشەوەی ئامێرەکان بێ پایەی کردوە، کەسێکی دەکرد بە جوتیار و یەکێکی تر بە پینەدۆز. ئەویتر بە کرێکارێکی پیشەسازی و یەکێکی تر بە دەڵاڵی بۆرسەکان بەتەواوی لەنێو دەچێ. پەروەردە و فێرکردنی بە خێرایی ئەو توانایە ئەدات لاوان هەتا لە هەموو سیستمی بەرهەمهێناندا شارەزا بن، ئامادەیان دەکات تاکو لە لقێکی پیشەسازییەوە بەپێی پێویستییەکانی کۆمەڵ، یان بەپێی مەیل و ئارەزووی خۆیان، بچنە لقێکی تر و بەم شێوەیە ئاوانە لە سیفەتی یەک لایەنە کە کار دابەشکردنی ئێستا سەپاندویەتی بەسەر هەر کەسێکدا ڕزگار دەکات، بەم جۆرە کۆمەڵێک کە لەسەر پایەیەکی کۆمۆنیستی ڕێک خراوە، فرسەتی ئەوە دەخوڵقێنێ بۆ ئەندامەکانی خۆی تاکو کەڵک لە توانا هەمە لایەنە و گەشە کردووەکانیان وەربگرن و هەر لەبەر ئەمانە چینە جیاوازەکان بە شێوەیەکی حەتمی لەنێو دەچن، و کۆمەڵگەیەک کە بە شێوەیەکی کۆمۆنیستی ڕێکخراو بێ، لەلایەک لەگەڵ بوون و مانەوەی چینەکاندا ناگونجێ، لەلایەکی ترەوە لە هەمانکاتدا هۆیەکانی لەنێوبردنی ئەو جیاوازییە چینایەتیانەش بەدەستەوە دەگرێت.

لە ئاکامی ئەمەشدا، ناکۆکیی نێوان شار و لادێ کۆتایی پێدێ، ئەنجامدانی کاری کشتوکاڵ و کاری پیشەسازیی ڕاستەوخۆ لەلایەن ئینسانەکانەوە، نەک ئەنجامدانی لە ڕێگەی دوو چینی جیاوازەوە، لەبەر چەند هۆیەکی مادیی تەواو یەکێک لە مەرجە پێویستییەکانی ئەکامولی کۆمۆنیستی. پەرتەوازە کردنی خەڵکێک کەلە مەیدانی گشتوکاڵدا لە لادێکاندا خەریکی کارکردنن لەگەڵ کۆکردنەوەی کرێکارانی پیشەسازی لە شارە گەورەکاندا هەڵومەرجێکە، کە تەنها لەگەڵ قۆناغێکی نزمی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵدا دەگونجێ و هەر ئێستاش بە ڕوونی دەرکەوتووە، کە کۆسپێکە و ڕێگری هەموو جۆرە پەرەسەندنێکە لە داهاتوودا. هاوکاریی هاوبەشی هەموو ئەندامەکانی کۆمەڵ بۆ سوود وەرگرتنی گشتی و هاوبەش لە هێزە بەرهەمهێنەرەکان، فراوانکردنەوەی بەرهەمهێنان تا ئاستی وەڵامدانەوە بە پێویستییەکانی هەموان، کۆتایی هێنان بەو بارودۆخەی، کە بەشێک لە پێویستییەکانی خۆی لەسەر حیسابی بەشێکی تر دابیندەکرد، لەناوبردنی چینەکان و ناکۆکیی نێوانیان گەشەپێدانی وزە و توانا هەمەلایەنەکانی هەموو ئەندامانی کۆمەڵ لە ڕێگەی هەڵوەشاندنەوەی کار دابەشکردنی ئێستا و پەروەردەکردنی پیشەسازی لە ڕێگەی ئاڵوگۆڕ پێکردنی کارەکان و کەڵک وەرگرتنی هاوبەشی هەموان لە بەرووبوومە بەرهەمهێنراوەکان و تاوێنە بوونی شار و لادێ و لەبەین چوونیان، ئەمانە ئاکامە ڕاستەوخۆ و بنچینەییەکانی لەنێو بردنی مڵکایەتی تایبەتییە.

پرسیاری بیست و یەک: ڕژێمی کۆمۆنیستی چ کاریگەرییەک لەسەر خێزان دادەنێ؟

وەڵام: پەیوەندیی نێوان هەردوو ڕەگەزەکە دەکات بە پەیوەندیەکی کەسی و تەنها تایبەت بەخۆیان و کۆمەڵگە مافی ئەوەی نییە ئەدەخولی تێدا بکات. ڕژێمی کۆمۆنیستی دەتوانێت ئەمە بکات، چونکە موڵکایەتیی تایبەتی هەڵدەوەشێنێتەوە، منداڵان بە شێوەیەکی هاوبەش پەروەردە دەکات و بەم جۆرەش دوو کۆڵەکەی خێزانی ئێستا کە بەهۆی موڵکایەتی تایبەتییەوە پەیدابوون، تێکدەشکێنێ، ئەمەش واتە: وابەستەیی ژنان بە پیاوان و وابەستەیی منالان بەدایک و باوکەوە.

وەڵام بەو هات و هاوار و ئیدیعایەی ئەخلاق پەرستە بۆرژوازییە کورتبینەکان دژی هاوبەشێتی ژنان دەیکەن کە گوایە لە کۆمۆنیزمدا هەیە، ئا لێرە دایە. لە واقیعدا هاوبەشێتی ژنان پەیوەندییەکە لە هەناوی کۆمەڵگەی بۆرژوایی خۆی دایە و ئەمڕۆ بەتەواوی لە شکڵی لەش فرۆشیدا بەدیدەکرێ، بەڵام لەشفرۆشی بناغەکەی موڵکایەتیی تایبەتییە و بە لەنێوچوونی ئەمە ئەویش لەنێو دەچێت، کەواتە لەبری ئەوەی ڕژێمی کۆمۆنیستی هاوبەشێتیی ژنان هەڵدەوەشێنێتەوە، دایبمەزرێنێ.

پرسیاری بیست و دوو:

هەڵوێستی ڕژێمی کۆمۆنیستی دەربارەی نەتەوەکان چییە؟(7)

پرسیاری بیست و سێ: هەڵوێستی ڕژێمی کۆمۆنیستی بەرامبەر دینەکان چۆنە؟(8)

پرسیاری بیست و چوار: جیاوازیی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ سۆسیالیستەکان چییە؟

وەڵام: ئەوانەی ئێستا بە سۆسیالیسنەکان ناسراون، دەبن بە سێ بەشەوە:

یەکەمیان ئەوانەی کە لایەنگری کۆمەڵگەی دەرەبەگی و پاتریاکی دەکەن، کۆمەڵێک لە ڕۆژانە پیشەسازیی گەورە و بازرگانی جیهانی و کۆمەڵی بۆرژوایی لەدایکبوو، بەهۆی ئەم دوانەوە لەنێوی دەباث. ئەم بەشە کاتێک خراپەکارییەکانی کۆمەڵگەی ئێستا دەبینێ، دەگاث بەو ئاکامەی کە دەبێث کۆمەڵگەی دەرەبەگی سەرلەنوێ ڕێک بخرێتەوە بەو دەلیلەی ئەو خراپیانەی نەبووە. ئەواوی پێشنیارەکانی بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ لە خزمەتی ئەم ئامانجە دایە. کۆمۆنیسنەکان زۆر بە توندی هێرش دەکەنە سەر ئەم بەشە لە سۆسیالیسنە کۆنەپەرسنەکان هەرچەندە کە ئەوان فرمێسکی گەرمیش بۆ هەژاری و نەهامەتییەکانی پرۆلیتاریا برێژن، چونکە ئەم بەشە:

1. کارێکی مەحاڵ داوا دەکاث.

2. هەوڵدەداث ئەریستۆکراتی و دەسەڵاتی خاوەن کۆمەڵەی پیشە گەورەکان و خاوەن مانیفاکتۆرەکان و پەیوەندیدارە بەمانەشەوە دەسەڵاتی ڕەهای پاشا، دەرەبەگ، کارمەند، سەرباز و قەشەکان، بگەڕێنێتەوە.

واتە گەڕانەوەی بە کردەوەی کۆمەڵێک کە خراپەکانی کۆمەڵی ئێستای تێدا نەبێ، بەڵام هاوکاث پڕە لەو خراپیانەی کە لانیکەم لەمانەی ئێستا هیچی کەمتر نییە، و بەم جۆرەش دەرفەث نەدەن بە کرێکارانی چەوساوە تاکو بەهۆی کۆمۆنیزمەوە ڕزگاریان بێ.

نییەتە ڕاستەقینەکانیان کاتێک ئاشکرا دەبێث، کە پرۆلیتاری شۆڕشگێڕ بێ و کۆمۆنیسث بێ، ئەوکاث ڕاستەوخۆ دەبن بە هاوپەیمانی بۆرژوازیی دژی پرۆلیتاریا.

بەشی دووەمی ئەم سۆشیالیستانە ئەوانەن، کە لایەنگری کۆمەڵگەی ئێستا دەکەن، بەڵام ترسی ئەوەیان لێ نیشتووە کە ئەم کۆمەڵگەیەیان، کە بەناچاری پڕە لە خراپەکاری، بۆ نەپارێزرێ. ئەوان تێدەکۆشن لەپێناو مانەوەیدا، بەڵام دەیانەوێ خراپەکانی نەهێڵن. بۆ ئەم ئامانجانەش هەندێکیان برێک ڕێوشوێنی خێرخوازانە پێشنیار دەکەن، هەندێکی تریان بەرنامەی تر یان بەرنامەی چاکسازیی گەورە ئامادە دەکەن و لەژێر ناوی کۆمەڵدا پێشنیاری دەکەن بەو ئامانجەی کۆمەڵی ئێستا بپارێزن و بنچینەکانی زیاتر سەقامگیر بکەن.

کۆمۆنیسنەکان ئەرکیانە بەردەوام دژی ئەم بۆرژوا سۆسیالیستانە بجەنگن، چونکە ئەوان بەرژەوەندیی دوژمنانی کۆمۆنیسنەکان کار دەکەن و ئەو کۆمەڵگەیە دەپارێزن، کە کۆمۆنیسنەکان دەیانەوێ بیڕووخێنن.

بەشی سێیەمیان لەو سۆشیال دیموکراتانە پێکهاتوون، کە وەکو کۆمۆنیسنەکان داوای ئەو داخوازی و ڕێوشوێنانە دەکەن، کە لە پرسیاری ژمارە (18) دا هاتووە، بەڵام ئەوە نابینن کە ئەمانە هۆیەکی گواستنەوەن بەرەو کۆمۆنیزم، بەڵکو پێیانوایە، ئەمە بەسە بۆ ئەوەی هەژاری و خراپەکانی کۆمەڵی ئێستا لەناوبەرێ.

ئەم سۆشیال دیموکراتانە، یان ئەو پرۆلیتارانەن کە هێشتا بە هەلومەرجی ڕزگار بوونی چینەکان خۆیان هۆشیار نەبوونەتەوە، یان نوێنەرانی وردە بۆرژوازین، واتە نوێنەرانی ئەو چینەی کە لە زۆر بواردا تا گەیشتن بە دیموکراسی و ئەو هەنگاوە سۆسیالیسنیانەی بە شوێن ئەمەدا هەڵدەگیرێ، لەگەڵ پرۆلیتاریادا هەمان بەرژوەندی هەیە.

لەبەرئەوە کۆمۆنیسنەکان ئەرکیانە، لە خەباتی عەمەلیدا تێ بکۆشن بۆ لێکگەیشتن لەگەڵ ئەم سۆشیال دیموکراتانەدا و پێکەوە، تا ئەوکاتەی ئەم کارە دەکرێ، سیاسەتێکی هاوبەشیان هەبێ، مادام کە ئەم سۆشیالیستانە خزمەث بە بۆرژوازی دەسەڵاتدار ناکەن و هێرش ناکەنە سەر کۆمۆنیسنەکان. هەڵبەث ئەم خەباتە هاوبەشانە ئاشکرایە کە گفتوگۆ دەربارەی ناکۆکییەکان لەگەڵ ئەواندا ڕەث ناکاتەوە.

پرسیاری بیست و پێنج:

هەڵوێستی کۆمۆنیستەکان دەربارەی حزبە سیاسییە هاوچەرخەکان چۆنە؟

وەڵام: ئەم هەڵوێستە لە وڵاتە جیاوەزەکاندا وەک یەک نییە. لە ئینگلتەرا و فەرەنسا و بەلجیکادا کە بۆرژوازی دەسەڵاتدارە، هێشتا کۆمۆنیستەکان بەرژوەندیی هاوبەشیان هەیە لەگەڵ حزبە دیموکراتییە جیاوازەکاندا. بەو رادەیەی کە دیموکراتەکان لە ئامانجی کۆمۆنیستی بە بەرگریکردنیان لە هەنگاوە سۆسیالیستییەکان کە تا ئێستا لە هەموو جێگاکاندا پارێزگاریی لێدەکەن، نزیک دەبنەوە، واتە ئەوان بەو ئەندازەیە دیفاعێکی ڕۆشن و شێلگیر لە بەرژوەندییەکانی پرۆلیتاریا دەکەن و پشت بە پرۆلیتاریا دەبەستن، فراوانتر دەبێ.

لە ئینگلتەرا بۆ نموونە، چارتیستەکان کە لە کرێکاران پێکهاتوون لە کۆمۆنیستەکان نزیکترن، وەک لە وردە بۆرژوا دیموکراتەکان، یان ئەوانی بە ڕادیکاڵەکان ناو دەبرێن.

لە ئەمریکا، کە دەستوورێکی دیموکراتی پەیڕەوی لێدەکرێ، کۆمۆنیستەکان دەبێ پشتگیری لەو حزبە بکەن، کە ئەم دەستوورە دژی بۆرژوازی و بۆ بەرژوەندیی پرۆلیتاریا بەکاردەهێنێ، واتە کۆمەڵەی ڕیفۆرمی کشتوکاڵیی نیشتمانی.

لە سیوسرا سەرەڕای ئەوەی ڕادیکاڵەکان خۆیان حزبێکی تێکەڵەن، ئەوان تەنها لایەنێکن کە کۆمۆنیستەکان دەتوانن مامەڵەیان لەگەڵدا بکەن. پێشکەوتووترینیشیان ڕادیکاڵەکانی ((فودوا)) و ((جنیف))ە و لە ئەڵمانیا، خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگی یەکجارەکی لە نێوان بۆرژوازی و پاشایەتیی ڕەهادا بەڕێوەیە و لەبەرئەوەی کۆمۆنیستەکان ناتوانن شەڕی کۆتایی خۆیان لەگەڵ بۆرژوازیدا یەکلایی بکەنەوە، چونکە هێشتا دەسەڵاتی بەدەستەوە نییە، کەواتە لە بەرژوەندی ئەوان دایە، کە یارمەتیی بۆرژوازی بدەن، تا لە نزیکترین ماوەدا دەسەڵات بگرێتە دەست، و دواتر لە خێراترین کاتدا ئەو دەسەلاتە بڕووخێنن، بەم پێیە کۆمۆنیستەکان، لە هەڵوێستیاندا بەرامبەر حکومەتەکان، پێویستە پشتگیریی بەردەوام لە حزبی بۆرژوا-لیبراڵەکان بکەن، بەڵام دەبێ ئاگاداری ئەوە بن نابێ لە خۆشباوەڕییەکانی بۆرژوزیدا بەشدار بن، یان باوەڕ بەو بەڵێنە فریوکاریانە بهێنن، کە گوایە سەرکەوتنی بۆرژوازی دەرمانێکە بۆ پرۆلیتاریا.

ئەو چاکسازییانەی کە سەرکەوتنی بۆرژوازی بۆ کۆمۆنیستەکان بەدیدەهێنی، لەمانە تێپەر نابێ:

بەدەستهێنانی هەندێک دەسکەوت کە کارئاسانی بۆ کۆمۆنیستەکان بەدیدەهێنێ، تاکو دەربارەی باوەڕەکانیان گفتوگۆ بکەن و بڵاویبکەنەوە و پارێزگاری لێ بکەن بە شێوەیەک کە بتوانن پرۆلیتاریا لە چینێکی یەکانگیردا، ڕێکخراو و ئامادە بۆ خەبات، یەک بخەن.

هەموو لایەک دڵنیادەکات، کە ململانێی نێوان بۆرژوازی و پرۆلیتاریا لەو ڕۆژەوە دەستپێدەکات، کە حکومەتە ڕەهاکانی دەڕووخێن، لەو ڕۆژەوە ئیتر سیاسەتی حزبی کۆمۆنیست هەر ئەو سیاسەتەیە، کە لەو وڵاتاندا کە بۆرژوازی حکومی دەکات، پەیڕەی لێدەکرێ!..

ئەم رژێمە کۆمەڵایەتییە وەڵامدەرەوەی ئەم هەلومەرجە نییە و لەمەودوا هەر خۆی سەرچاوە و بەرپرسی یەکەمی هەموو دەرد و مەینەتییەکانە

پەراوێزەکان:

1. »پرەنسیبەکانی کۆمۆنیزم ساڵی 1847 لەلایەن ئەنگڵسەوە نوسراوە. زیاتر لە ساڵێک دەبوو لەنێو « یەکێتیی کۆمۆنیستەکاندا» گفتوگۆیەکی حزبی گەرم دەربارەی بەرنامەی کۆمۆنیستەکان لە ئارادابوو. سەرەتا ئەنگڵس رۆڵێکی سەرەکیی گێڕا لە ئامادەکردنی پڕۆژەیەکی سەرەتایی بەرنامەدا بەناوی «پڕۆژەی قبووڵکردنی باوەڕی کۆمۆنیزم»،

ئەم پڕۆژەیە بەخەتی ئەنگڵس لە مانگی حوزەیرانی 1847 دا نوسرابوو و لە ساڵی 1968دا بۆ یەکەم چار دۆرزایەوە، هەروەها لە درێـژەی هەوڵەکانی ئەنگڵس بۆ داڕشتنی بەرنامەیەکی حزبی کۆمۆنیستی، لە کۆمینەی پاریسی یەکێتییەکەدا لە 22ی ئۆکتۆبەری هـەمـان سـاڵـدا ئەنگڵس دوای رەخنەیەکی هەمەلایەنە و قووڵ لە پڕۆژەی بەرنامەی «سۆسیالیستە راستەقینەکان» بۆ جاری دووەم پڕۆژەی بەرنامەیەکی تری نووسی کـە دواتــر بــە «پڕەنسیبەکانی کۆمۆنیزم» نـاوی دەرکــرد. لە کـۆنـۆگـرەی دووەمـــی یەکێتی کۆمۆنیستەکاندا لە 29ی نۆڤەمبەر تـا 8ی دێـسـەمـبـەری 1847دا مارکس و ئەنگڵس بە باوەڕێکی تــەواوەوە بەرگرییان لێکرد لە بـاوەڕە سەرەکییە زانستییەکانی پڕۆژەی «پڕەنسیبەکانی کۆمۆنیزم» و دوای ئـەوەش کۆنگرە لەسەر ئەو بنەمایەوە ئەرکی داڕشتنی بەرنامەیەکی حزبی گشتی و هەمەلایەنەی پێ سپاردن، کە ئەوە بوو بە وەرگێڕانە عەرەبییەکەی و وەگێڕانێکی دەقیقتریش لەگەڵ وەرگێرانە فارسی و ئینگلیزی یەکەیدا بەراورد کراوە. بۆ یەکەم جار ئەم نووسینەی ئەنگڵس لە پەیامی ژمارە (18 و 19و 20و 21) دا بڵاوکرایەوە.

2. دواتر مارکس بەشێوەیەکی زانستی ئـەوەی روونـکـردەوە، کـە کرێکار هێزی کـاری خۆی بـە بــۆرژوازی دەفـرۆشـێ نەک کارەکەی.

3. تەئکیدەکان هی ئەنگلس خۆیەتی.

4. کۆیلەیەتی لە ئەمریکا دوای جەنگە ناوخۆییەکانی ئەو وڵاتە لە 1873 دا هەڵوەشایەوە.

5 . کۆیلەی زەوی (القن یان serf) بەو کەسانە دوترێ، کەبە هۆی گەشەی موڵکایەتیی تایبەتی و کاری کشتوکاڵییەوە بە زەوییەوە بەسترابوونەوە بەجۆرێک کە لـەگـەڵ کـڕیـن و فـرۆشـتـنـی زەوییەکاندا ئەوانیش دەفرۆشران و دەکڕدران.

6. لـە دەسـتـنـووسـەکـەی ئەنگڵسدا وەڵامـی ئەم پرسیارە نیو لاپەڕەیەکی بۆ بەجێهێڵراوە و وەڵام نـەراوەتـەوە، بـەڵام لە نووسینی «پـڕۆژەی قبوڵکردنی باوەڕی کۆمۆنیزم»دا بەم شێوەیە وەڵامی ئەم پرسیارە دراوەتەوە:

«ئـەوەی کە بە پیشەگەر ناو دەبرێ و لەسەدەی رابردوودا لە هەموو شوێنێکدا ناسراو بوو، تاکو ئێستاش لێرەولەوێ بوونی هەیە، بەپێچەوانەی پرۆلیتاریا، خۆی پرۆلیتارێکی کاتیە ئامانجەکەی ئـەوەیـە، کە دەستی بگاتە سەرمایەیەک و کرێکارانی تری پێ بچەوسێنێتەوە. ئەوکاتانەی کە کۆمەڵە پیشەییەکان هەبوون و ئـازادی پیشەیی و دەرچـوون لە قەید و بەندی کۆمەڵەکان نەگەیشتبووە ئاستی جێبەجێکردنی سیستمی فابریکی و ململانێی توندوتیژ، دەکـرا ئەم ئامانجەی خۆی بـەدی بهێنێ، بـەڵام هەر کە سیستمی فابریکی پیشەکان دەگـرێـتـەوە و ململانێ گەشە دەکـات، ئـەو هیوایەی لەبەین دەچێ و پیشەگەر هەرچی زیاتر دەبـێـت بـە پـرۆلـیـتـار، کـەواتـە پیشەگەر خۆی ئازاد دەکات یان بـەوەی ببێ بە بــۆرژوازی، یان بچێتە توێژ مامناوەندیەوە، یاخود لەژێر کاریگەرییەکانی ململانێدا ببێت بە پرۆلیتار و (هەروەکو زۆر جار ئەمە روو دەدات) و بێتە رێزی بزووتنەوەی پرۆلیتاریاوە، یان بزووتنەوەی کۆمۆنیستییەوە بە هەموو ئاستە جیاوازەکانی هۆشیاری ئەو بزووتنەوەیەوە.

7. وەڵامی ئەم پرسیارە بۆشایی بۆ بەجێهێڵراوە، بەڵام لە «پڕۆژەی قبووڵکردنی باوەڕی کۆمۆنیزم»دا بەم جۆرە وەڵام دراوەتەوە:

«ئـەو نەتەوانەی کە پابەند بن بە باوەڕی سۆشیالیستییەوە، بەهۆی ئەم یەکێتییەوە لە پێویستیی تاوێتەبوونی یەکتر هەڵوەشانەوەی خۆیان تێدەگەن، بەو ئەندازەیەی کە جیاوازیی نێوان چین و توێژەکان لەبەین دەچێ، ئەو جیاوازییانەی کە بەهۆی موڵکایەتیی تایبەتییەوە بـەدی هاتوون، لەگەڵیدا لەنێو دەچن.

8. لە «پـڕۆژەی قبووڵکردنی بـــاوەڕی کـۆمـۆنـیـزم» وەڵام دراوەتەوە:

«ئـــەواوی دینەکانی تائێستا دەبڕینی قۆناغەکانی گەشەی مێژوویی گەلێکی دیاریکراو یان گەلە جیاوازەکان بـوون، بەڵام کـۆمـۆنـیـزم ئـەو قـۆنـاغـەیـە لە گەشەکردنی مێژوویی کە گرنگی و پێویستی هەموو دینەکان ناهێڵێ و هەڵی دەوەشێنێتەوە.